नागेशभट्टविरचिता

परमलघुमञ्जूषा

पाठः ३ – ०६.०३.२०१७

शाब्दबोधः, वृत्तिः

sowmya.krishnapur@gmail.com
© vyoma-saṃskṛta-pāṭhaśālā – www.sanskritfromhome.in
www.vyomalabs.in

मङ्गलम्

येनाक्षरसमाम्नायम् अधिगम्य महेश्वरात्।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः॥
वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पतञ्जलिम्।
पाणिनिं सूत्रकारं च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम्॥
शिवं नत्वा हि नागेशेनानिन्द्या परमा लघुः।
वैयाकरणसिद्धान्तमञ्जूषैषा विरच्यते॥

पुनरावर्तनम्

- स्फोटप्रभेदाः
  - स्फुटत्यर्थः अस्मादिति स्फोटः।
  - सः अष्टविधः।
  - तेषु अखण्ड-वाक्यस्फोटः मुख्यः।
  - वाक्ये पदानि, तत्र प्रकृतिप्रत्ययादिविभागश्च कल्पिता एव।

पुनरावर्तनम्

- शास्त्रप्रक्रियानिर्वाहको वर्णस्फोटः
  - प्रकृतिप्रत्ययाः तत्तदर्थवाचकाः इत्यर्थः।
  - कल्पितं वाचकत्वं स्थानिनामादेशानां च। मुख्यं वाचकत्वं तु पदस्य/वाक्यस्य।
- प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दाः प्रमाणानि

सङ्क्षेपः

- प्रमाणानि
  - प्रत्यक्ष-अनुमान-उपमान-शब्दाः।
  - आप्तवाक्यरूपः शब्दः प्रमाणम्।
- शाब्दबोधः
  - तद्धर्मावच्छिन्न-विषयक-शाब्दबुद्धित्वावच्छिन्नं प्रति तद्धर्मावच्छिन्न-निरूपित-वृत्तिविशिष्टज्ञानं हेतुः।
  - ज्ञाने वृत्तिवैशिष्ट्यम् – स्वविषयक-उद्बुद्ध-संस्कार-सामानाधिकरण्यम्, स्वाश्रयपदविषयकत्वम्

सङ्क्षेपः

- वृत्तिस्त्रिधा
  - पद-पदार्थसम्बन्धः वृत्तिः।
  - शक्तिः-लक्षणा-व्यञ्जना।